

Luiza Trybuś, Działalność społeczno-polityczna abp. Józefa Teodorowicza w latach 1902–1938

Streszczenie

Niniejsze opracowanie prezentuje działalność polityczną i społeczną arcybiskupa lwowskiego Józefa Teofila Teodorowicza. Zarządzał on lwowską archidiecezją ormiańskokatolicką w latach 1902–1938. Przedstawienie głównego tematy rozpoczęto od przedstawienie zarysu dziejów Ormian na ziemiach polskich, z uwzględnieniem historii archidiecezji lwowskiej oraz biografii abp. Teodorowicza.

Scharakteryzowano działalność parlamentarną arcybiskupa ormiańskiego, który zasiadał Galicyjskim Sejmie Krajowym (w latach 1902–1918), austriackiej Izbie Panów (w latach 1902–1918) oraz Sejmie Ustawodawczym II Rzeczypospolitej (w latach 1919–1922). W 1922 r. został wybrany na senatora, jednak zrezygnował z udziału w tym ciele kolegiálním ze względu na papieski zakaz udziału w organach ustawodawczych. Jako parlamentarzysta zabierał głos w sprawach ważnych dla Kościoła i społeczeństwa. W 1907 r. i 1913 r. negatywnie odniósł się do kwestii reformy systemu wyborczego, uznając ją za krzywdzącą wobec interesów polskich. Kilkakrotnie wypowiadał się w debacie na temat zmian w systemie nauczania religii prowadzonej na forum Sejmu Krajowego. Z kolei w 1917 r. w Izbie Panów jasno opowiedział się za samostanowieniem narodu polskiego, co wywołało różne reakcje w społeczeństwie. Zasiadając jako poseł w Sejmie Ustawodawczym (1919–1922) wypowiedział się w zakresie zmian w systemie rolnym oraz wziął udział w debacie konstytucyjnej. Na forum sejmowym zabrał głos na temat kształtowania się relacji między państwem a Kościołem w niepodległej Polsce.

Ormiański hierarcha zaangażował się także w proces odbudowy niepodległej Polski. Scharakteryzowano jego postawę wobec Naczelnego Komitetu Narodowego oraz Legionów Polskich. W grudniu 1920 r. abp Teodorowicz wraz bp. Adamem Stefanem Sapiehą wyjechał do Watykanu, aby przed głosowaniem na Górnym Śląsku wyjaśnić nieporozumienia wokół udziału duchowieństwa w akcji plebiscytowej. Odniósł się także do sprawy kształtowania się granicy wschodniej Rzeczypospolitej, wypowiadając się na temat wojny ukraińsko-polskiej, przyłączenia Wileńszczyzny oraz traktatu brzeskiego.

Zdaniem abp. Teodorowicza biskupi powinni być głosem moralnym społeczeństwa. Z tego powodu zaangażował się w obronę wartości etycznych w życiu publicznym.

Zajął negatywne stanowisko wobec osoby Józefa Piłsudskiego oraz zamachu majowego w 1926 r. Dwa lata później wziął udział w dyskusji nad utworzeniem w wyborach do parlamentu wspólnego bloku przez partie katolickie. Natomiast w latach 30. XX w. odniósł się do proponowanych zmian w konstytucji, prawie karnym i cywilnym. Jednoznacznie potępił aresztowania polityków opozycji, jakie miały miejsce w 1930 r. Natomiast w 1937 r. wspierał abp. Sapiechę w rozwiązaniu tzw. konfliktu wawelskiego, czyli sporu o przeniesienie zwłok Józefa Piłsudskiego.

W latach 1899–1904 abp Teodorowicz był jednym z twórców dwóch lwowskich dzienników katolickich „Ruchu Katolickiego” oraz „Przedświtu”. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości był członkiem Komisji Prasowej Episkopatu Polski (do 1930 r.).

Ormiański hierarcha był znanym kaznodzieją i mówcą, a w swoich homiliach odnosił się do aktualnych wydarzeń. Część z nich została wydana drukiem. Omówiono te z nich, w których hierarcha poruszył tematy polityczne i społeczne.

Abp Teodorowicz wielokrotnie potępił ideologię socjalistyczną oraz propagandę socjalistów głoszoną na wsiach i w miastach. Negatywnie wypowiadał się także na temat sanacji i Józefa Piłsudskiego.

Podczas I wojny światowej działał w Książęco-Biskupim Komitecie Pomocy dla Dotkniętych Klęską Wojny. Popierał także pracę organizacji ormiańskich: Zakładu Naukowego im. Józefa Torosiewicza we Lwowie, Kongregacji Ziemianek Matki Bożej Kochawińskiej oraz Archidiecezjalnego Związku Ormian.

W 1902 r. abp Teodorowicz dążąc do uspokojenia nastrojów w Galicji wywołanych przez strajk rolny wydał broszurę, w której nawoływał do zaprzestania akcji strajkowej oraz rewizji poglądów na temat relacji społecznych na wsiach. Na przełomie 1905 r. i 1906 r. arcybiskup ormiański zaangażował się w uspokojenie nastrojów społecznych po publikacji listu apostolskiego papieża Piusa X *Poloniae populum*. Z kolei w 1936 r. wraz z abp. Twardowskim podjął się analogicznej misji w dobie niepokoїв wywołanych przez kryzys ekonomiczny i związane z tym zwiększenie poziomu bezrobocia.

Abp Teodorowicz zaangażował się w obronę polskich dzieci z zaboru pruskiego podczas tzw. strajku szkolnego w 1906 r. Popierał ich dążenia do anulowania rozporządzenia władz państwowych wprowadzającego język niemiecki do nauki religii także w początkowych klasach. Kwestię wychowania poruszał także w swoich przemówieniach i kazaniach. Szczególnym echem w społeczeństwie odbiły się kazania wielkopostne, które ormiański hierarcha wygłosił w 1938 r., a które transmitowało Polskie Radio.

Jednocześnie potępił w nich jedną z ludowych organizacji młodzieżowych, czyli Związek Młodzieży Wiejskiej „Wici”.

Kraków, dn. 06.03.2023
Tymoteusz Dłuziński